

Lea Siivola
Enäjärven Suojeluyhdistys ry
lea.siivola@avi.fi

Vesilain muutoksen vaikutukset ojituksiin ja ruoppauksiin sekä vesiluontotyyppien suojeluun

Yleistä

Vesilaki (264/1961) oli voimassa pienin tarkistuksin lähes 50 vuotta. Suurin muutos vesilakiin tehtiin vuonna 2000 ympäristösuojelulain (86/2000) säätämisen yhteydessä siirrettäessä vesien pilaantumiseen liittyvät asiat vesilaista ympäristönsuojelulakiin. Tällöin käynnistettiin myös vesilain muuttamisen valmistelu. Uusi vesilaki (587/2011) tuli voimaan 1. päivänä tammikuuta 2012 ja se kumosi kokonaan vanhan vesilain.

Vesilain uudistuksen päätavoite oli ajanmukaistaa laki vastaamaan niitä muutoksia, joita oli tapahtunut vesivarojen käytössä ja lainsäädännössä sekä yhteiskunnassa yleisesti. Lain soveltamisala ja periaatteet eivät kuitenkaan olennaisesti muuttuneet. Vesioikeudelliset käsitteet muuttuivat osin vanhaan vesilakiin verrattuna. Muun muassa luvan hakijasta tuli hankkeesta vastaava. Joella tarkoitetaan nyt virtaavan veden vesistöä, jonka valuma-alue on vähintään 100 km². Jokea pienempi virtaavan veden vesistö on puro. Norolla tarkoitetaan sellaista puroa pienempää vesiuomaa, jonka valuma-alue on vähemmän kuin 10 km²:iä ja jossa ei jatkuvasti virtaa vettä eikä kalankulku ole merkittävässä määrin mahdollista. Purona pidetään sellaista uomaa, jonka valuma-alue on pienempi kuin 10 km²:iä, mutta jossa virtaa jatkuvasti vettä ja kala voi kulkea. Määritelmien tarkistamisen vuoksi osa noroista on nyt puroja ja osa puroista jokia, millä on vaikutuksia luparajaan.

Uudessa vesilaissa kaikkia hankkeita koskevat yhteiset säännökset on koottu selvemmin yhteen. Ilmoittamismenettelyn käyttöalaa on laajennettu, mutta se on edelleen lupamenettelyyn verrattuna varsin suppea. Ilmoitukset toimitetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY-keskukselle), joka tarvittaessa ohjaa hankkeesta vastaavan hakemaan hankkeelle lupaa.

Valvontaviranomaisina toimivat edelleen valtion valvontaviranomainen (ELY-keskus) ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (ympäristölautakunta). Valvontaviranomaisella on valvonta-asiassa mahdollisuus ryhtyä välittömiin toimiin (VL 14:10) toiminnasta aiheutuvan haitan tai vaaran poistamiseksi sekä keskeyttää tietyntyyppinen lainvastainen toiminta (VL 14:11).

Luvanvaraisuutta koskeva sääntely jakautuu hankkeen vaikutuksiin perustuvaan yleiseen luvanvaraisuuteen ja luetteloon niistä hankkeista, joille on aina haettava lupa. Yleisen luvanvaraisuuden osalta tärkeimpiä muutoksia on se, että pohjavesiesiintymien kunnon ja purouomien luonnontilan säilyminen ovat entistä tärkeämmässä asemassa. Aina luvanvaraisten hankkeiden luettelossa merkittävin muutos on siinä, että ruoppausten luvanvaraisuuden rajana on ruoppausmassan määrä 500 m³. Tavallisen mökkiläisen ja maanomistajan kannalta tärkeimmät muutokset koskevatkin ruoppausta ja ojitusta. Tarkastelen näitä jäljempänä vähän tarkemmin.

Ruoppaukset ja muut pienet vesitaloushankkeet sekä vesiluontotyyppien suojelu

Luvanvaraisten hankkeiden piirissä ei tapahtunut vesistöissä toteutettavan pienrakentamisen (esim. laiturit) osalta merkittäviä muutoksia lukuun ottamatta yli 500 m³:n suuruisia ruoppauksia, jotka edellyttävät nyt

aina lupaa. Uutena kohtana aina luvanvaraisten hankkeiden luettelossa on myös veden otto vesihuoltolaitokselle—riippumatta otettavan veden määrästä. Rannan omistajalla ja haltijalla on oikeus omaa käyttöönsä varten sijoittaa rannanedustalle vesistöön veneen kiinnityspaalu tai -poiju tai rakentaa rantaansa toisen vesialueelle ulottuva laiturin, venevaja tms. rakennelma. Suuret laiturit ja maapenkereet edellyttävät yleensä aluehallintoviraston lupaa. Maankäyttö- ja rakennuslain nojalla laiturin rakentaminen voi vaatia kunnan toimenpideluvan.

Aina luvanvaraisten hankkeiden luettelo ei rajaa hankkeen vaikutuksiin perustuvan luvanvaraisuussäännöksen soveltamisalaa. Esimerkiksi ruoppaus saattaa edellyttää VL 3:2:n nojalla lupaa, vaikka se olisi 500 m³:iä pienempi. Luvan hakemista ja käsittelyä koskevia ohjeita on ympäristöhallinnon www-sivuilla osoitteissa <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=2000&lan=fi> ja <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=11997&lan=fi#a2> . Lupahakemuksen sisällöstä säädetään tarkemmin Valtioneuvoston asetuksessa vesitalousasioista (587/2011).

Uuteen vesilakiin sisältyy luparajaa pienempien hankkeiden ilmoittamismenettely. Hankkeesta vastaavan on ennen toimenpiteen aloittamista ilmoitettava kirjallisesti ELY-keskukselle (VL 2:15):

- 1) 6 §:n 1 momentissa tarkoitetusta toimenpiteestä (alle 500 m³ ruoppaukset),
- 2) maa-ainesten ottamisesta vesistön pohjasta, jos ottaminen ei edellytä lupaa (kotitarvekäyttö),
- 3) pinta- ja pohjaveden ottamisesta, kun otettava määrä on yli 100 m³/vrk

Ilmoitus on toimitettava ELY-keskukselle kirjallisesti 30 vuorokautta ennen toimenpiteeseen ryhtymistä. Ilmoitus antaa valvontaviranomaiselle mahdollisuuden ryhtyä toimiin, jos se katsoo hankkeen edellyttävän lain mukaista lupaa tai olevan muulla tavoin lain vastainen. Ruoppausilmoituksiin sisältyy usein aallonmurtajia tai pengerryslaitureita ja muita rakenteita, jotka saattavat vaatia maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen toimenpideluvan kunnalta.

Ilmoituksen tulee sisältää muun muassa tiedot hankkeesta ja sen toteuttamisajankohdasta, hankkeen sijoittumisesta ja toteuttamistavasta sekä alueen kiinteistöjaotuksesta. Lisäksi ilmoitukseen tulee sisällyttää tieto hankkeen vaikutusalueella vireillä olevista muista hankkeista, jotka ovat hankkeesta vastaavan tiedossa. Tällä pyritään parantamaan mahdollisuuksia ehkäistä useiden pienten hankkeiden yhteisvaikutuksia. Ilmoituksen voi tehdä lomakkeella, jonka saa netistä osoitteesta <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=4653&lan=fi>.

Perussäännös vesistöön tehdyn rakennelman kunnossapidosta sisältyy VL 2:9:ään. Vesistöön tehdyn rakennelman omistajan on pidettävä rakennelma sellaisessa kunnossa, ettei siitä aiheudu vaaraa taikka yleistä tai yksityistä etua loukkaavia vahingollisia tai haitallisia seurauksia.

VL 2:10 sisältää säännökset veden juoksun muuttamisesta norossa ja ojassa. Noron, ojan tai altaan omistaja ei saa estää tai muuttaa veden vapaata juoksua uomassa alapuolella olevan vahingoksi ilman tämän suostumusta.

VL 2:11 sisältää säännökset vesiluontotyyppien suojelusta. Säännös kieltää vaarantamasta tiettyjen erikseen lueteltujen vesiluontotyyppien luonnontilan. Näitä luontotyyppisiä ovat luonnontilaiset enintään kymmenen hehtaarin suuruiset fladat, kluuvijärvet ja lähteet sekä muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevat norot ja enintään yhden hehtaarin suuruiset lammet ja järvet. Säännöksen soveltamisalassa ei

ole tapahtunut muutoksia, mutta puron ja noron määritelmien muutoksen johdosta osa ennen noroiksi katsotuista uomista on siirtynyt puroja koskevan sääntelyn piiriin.

Käsite luonnontila on ymmärrettävä samalla tavalla kuin aiemmin. Ensisijaisesti kysymys on luontotyypeistä, joiden olennaiset ominaispiirteet eivät ole muuttuneet muokkauksen seurauksena. Käsitettä ei ole tulkittava niin ahtaasti, että se kattaisi vain täysin ihmistoiminnan vaikutuksen ulkopuolelle jääneet kohteet. Kohdetta voitaneen pitää luonnontilaisena, jos muutos on kohdistunut epäolennaisiin ominaispiirteisiin tai jos olennaiseen ominaispiirteeseen kohdistunut muutos on vähäinen. Pitkäaikainen luonnollinen kehitys tai ennallistamistoimet ovat toisaalta saattaneet myös palauttaa luonnontilan. Säännös ei koske tilanteita, joissa luontotyypille olennaiset ominaispiirteet on menetetty pysyvästi.

Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen luonnontilan vaarantamista koskevasta kiellosta. Poikkeamisen edellytyksenä on vanhan vesilain tavoin, että kysymyksessä olevan luontotyypin suojelutavoitteet eivät vaarannu poikkeamisen vuoksi. Suojelutavoitteiden vaarantamista tulkitaan samalla tavoin kuin luonnonsuojelulain 31 §:ssä.

Ojitusta koskevat muutokset

Vesilaissa ojituksella tarkoitetaan ojan tekemistä sekä ojan, noron tai puron suurentamista maan kuivattamiseksi tai alueen käyttöä muuten haittaavan veden poistamiseksi (VL 5:1). Ojituksella tarkoitetaan myös noron tai puron perkaamista silloin, kun perkaamisesta ei aiheudu yläpuolella olevan järven keskivedenkorkeuden alenemista.

Ojitus vaatii aluehallintoviraston luvan, jos siitä voi aiheutua pilaantumista vesialueella (VL 5:3, 1 kohta) tai sellainen vaikutus vesistössä, joka edellyttää lupaa vesilain yleissäännöksen perusteella (VL5:3, 2 kohta). Lupaa ei tarvita, jos ojitus ainoastaan muuttaa eli käytännössä lisää alapuolisen puron virtaamaa. Pilaantumisella tarkoitetaan ympäristönsuojelulaissa tarkoitettua pilaantumista vesialueella (YSL 3.1 § 1 kohta). Vesialue on vesilain mukaan mitä tahansa muuten kuin tilapäisesti veden peittämä alue (VL1:3.1, 2 kohta ja VL 1:5). Tämä merkitsee, että lupakynnys ylittyy myös silloin, kun pilaantumisen vaara kohdistuu vesistöä pienempään uomaan kuten noroon tai ojaan. Vesistöä vähäisempien vesien osalta on lisäksi otettava huomioon esimerkiksi noron luonnontilaisuus ja sen vaarantuminen sekä tähän liittyvä poikkeusluvan tarve (VL 2:11).

Ojitusta koskevaan lupaan sovelletaan vesilain aineellisia ja menettelyllisiä säännöksiä ja lupamääräysten asettamiseen lisäksi ympäristönsuojelulain säännöksiä (VL 3:10.3). Lupa-asia ratkaistaan vesilain mukaan myös silloin, kun ojituksesta voi aiheutua ainoastaan pilaantumista. Ympäristölupaa ei tällöinkään tarvita (YSL 28.2 § 1 kohta).

Ojituksen lisäksi myös ojan käyttäminen ja kunnossapito voivat vaatia luvan (VL 5:3). Jos ojan kunnossapito on kuitenkin pitkään laiminlyöty, ojitettuun uomaan on voinut kehittyä uusi luonnontilaisen kaltainen tila ja siihen on voinut muodostua luontoarvoja, jotka vaikuttavat ojituksen oikeudellisiin edellytyksiin. Ojan kunnossapitoon ja käyttöön sovelletaan ojitamista koskevia säännöksiä, jos ojan voidaan kokonaisuutena tarkasteltuna katsoa muuttuneen luonnontilaisen kaltaiseksi uomaksi (VL 5:8.2). Ojan kunnossapito vaatii tällöin luvan samoin kriteerein kuin uuden ojan tekeminen.

Metsäojituksissa ojituksen kunnossapidon käsite on vakiintunut osittain vesilaista poikkeavaksi. Metsänhoidossa ojitusalueen kunnossapito tarkoittaa paitsi vanhojen uomien vedenjohtokyvyn palauttamista myös uusien ojien kaivamista ojitusalueen kuivatuksen parantamiseksi. Tällöin on kyse

metsäalan omia tarpeita palvelevasta terminologiasta, jolla ei ole merkitystä vesilain soveltamisessa. Metsäojituksen luvanvaraisuutta on siksi arvioitava uuden ojan tekemistä koskevien säännösten perusteella, ei ainoastaan ojan kunnossapidona.

Ojittajalle voidaan antaa oikeus (VL5:9) johtaa vettä toisen ojaan, tehdä oja ja sen vaatima suoja- tai pumppaamo toisen alueelle, tai perata toisen alueella olevaa puroa tai noroa. Oikeus voidaan antaa, jos se on tarpeen alueen tarkoituksenmukaista kuivattamista varten tai siksi, että toimenpiteen avulla voidaan estää toisen maan vahingollinen vettyminen tai muu edunmenetys (ks. 5:7.1). Oikeutta johtaa vettä toisen putkiojaan ei kuitenkaan voida antaa, jos vedet on mahdollista johtaa pois muulla tavoin ilman kohtuuttomia kustannuksia. Oikeuden antamisesta päättää kunnan ympäristönsuojeluviranomainen silloin, kun ojitus ei vaadi aluehallintoviraston lupaa eikä asiaa käsitellä ojitustoimituksessa (VL 5:9.2). Tältä osin vesilain säädökset ovat säilyneet muutoin ennallaan, mutta jos ojitus tehdään asemakaava-alueella, ojan ym. sijoittamisesta toisen alueelle päättää maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti kunnan määräämä rakennusvalvonta- tai muu viranomainen (MRL 161a.2).

Ojitusta koskeva ilmoitusvelvollisuus on muuttunut. Hankkeesta vastaavan on ilmoitettava muusta kuin vähäisestä ojituksesta ELY-keskukselle kirjallisesti vähintään 60 vuorokautta ennen ojitukseen ryhtymistä (VL 5:6.1). Ilmoittamisvelvollisuus koskee kaikkia muita kuin niitä ojituksia, joihin aluehallintovirasto tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ym. on antanut luvan. Vähäisenä ojituksena, joka ei vaadi ilmoittamista, voidaan pitää esimerkiksi pienen peltolohkon salaojitusta, pienehkön metsäkappaleen ojitusta tai rakennuspaikan kuivattamiseksi tarpeellisen ojan tekemistä omalle maalle.

Ojittajan on tehtävä ilmoitus myös ojan kunnossapidosta silloin, kun ojan voidaan kokonaisuutena tarkasteltuna katsoa muuttuneen luonnontilaisen kaltaiseksi uomaksi (VL 5:8.2).

ELY-keskukselle tehtävän ilmoituksen tulee sisältää muun muassa arvio hankkeen vaikutuksista ympäristöön. ELY-keskus arvioi hankkeen ja mahdollisten muiden samalla alueella toteutettavien hankkeiden yhteisvaikutuksia ja kehottaa tarvittaessa hankkeesta vastaavaa hakemaan hankkeen toteuttamiseksi lupaa tai ojitustoimitusta (VL 5:6.2).